

Alain de Botton: Náboženství pro ateisty. **Bezvěrcův průvodce po užitečných stránkách** **náboženství,** Zlín: Kniha Zlín, 2011.

Esejistická kniha švýcarského filosofa, spisovatele a publicisty Alaina de Botton (*1969) nabízí velmi svérázný návod každému ateistovi, jak by měl přistupovat k náboženství(m) jinak. V Londýně usazený autor, jemuž v Čechách vyšla již pátá kniha krátce po sobě, totiž tvrdí, že „náboženství je příliš užitečné, vlivné a inteligentní, než aby se mohlo zcela přenechat věřícím.“ (s. 260). Jak toho dosáhnout? Jak nepřenechat věřícím, co ve skutečnosti – což de Bottonovi uniká – ani není nijak „jejich“ či „pouze jejich“? Jak jim tedy uzmout něco, co jim uzmout nelze?

V první řadě je třeba už dopředu objasnit, že jde ponejvíce o křesťanství. Ano, v knize se mluví i o jiných náboženstvích – buddhismu, židovství, aj., ale křesťanství jim co do počtu inspirací pro svět bez náboženství dominuje. Je tomu tak proto, že autor sám žije v – alespoň hypoteticky – křesťanském Londýně? V deseti kapitolách se ateistické, leč nemocné a sebou bezradné společnosti (takto ji vidí de Botton, ale i já) předkládá užitečný „seznam léčiv“ v podobě agapé, koinónie, vyznání vin, meditace, modlitby, poutí atd.

Každému bych četbu Bottonovy knihy doporučil. Každému křesťanu navrhnou dvojnásob, neboť si při četbě jeho knihy bude moci znovu ohmatat a okusit kořeny své víry. De Botton, dle vlastních slov (s. 13) nikdy nezakolísal v jistotě, že Bůh není. Není proto také divu, že jedním z nevyslovených, ale svým způsobem stále přítomných apelů je autorův nárok „být sám považován za boha“, což doložím níže. Náboženství, jednak obecně a jednak ve svých kontinentálních či areálních realizacích, je viděno jako struktura či mechanismus, který jako by fungoval nezávisle na svých stoupencích. O zakladatelích nemluvě. Proto čteme věty jako „Náboženství si ... uvědomuje...“ (s. 168) nebo „Náboženství nás žádá...“ (s. 203). Struktura je autorem oživena a personifikována, přičemž lidé bývají často vynecháni.

Napsal jsem, že kniha je nejvíce zásobena ze studnice křesťanské, měl bych také napsat, že jedním z vrcholů knihy je pasáž, v níž se mluví o Ježíši Kristu: „Pro působivost novozákonního příběhu je zásadní, že Ježíš zemřel v asi největších mukách, jaká kdy kdo zažil. Každému, kdo trpí sebestorší nemocí nebo zármutkem, tak Kristus ukazuje, že v tom není sám, a když už tím přímo nezažene utrpení, alespoň v nešťastníkovi rozptýlí pocit, že zrovna jeho stihl trest, jehož jsou ostatní ušetřeni.“ (s. 187). Tak je symbolicky mnoho prostoru dáno Kristově oběti na kříži a ukřižování, vybaví se naturalismus filmu Umučení Krista (2004). Prostor tady získává velkopáteční teologie a je příznačné, že slovo zmrtvýchvstání a jakákoli debata o vzkříšení scházejí docela. Jenže apoštol Pavel jasně akcentuje, že „kdyby Kristus nevstal z mrtvých, marná je naše naděje“ (1 Kor 15. kapitola).

De Bottonova kniha může vyznívat dokonce jako jakási pomoc nabídnutá vyprahlé a po nových zážitcích a inspiracích toužící společnosti Západu. Jenže léky, které autor naší vyprázdněné kultury nabízí, jsou rovněž jen bezobsažné ampulky s efektem placeba. Klíčovou otázkou totiž je ne to, co vše je třeba ze světa náboženství (v plurálu) zachovat, ale mnohem spíše proč – ve smyslu účelu, nikoli příčiny, a také pro koho a k vůli (ne kvůli!) komu. Pokud totiž odmítneme

ono TRANS a budeme se snažit zachovat slupku, nebude mít tato vezdejšina stejně brzy sama o sobě smysl.

Zbývá doložit, z čeho jsem usoudil, že právě de Botton chce být novým bohem, kvůli němuž a skrze nějž se svět změní: „Podstatou sdělení je, že mnohé z problémů moderní duše se dají úspěšně vyřešit metodami, s nimiž přišlo náboženství a které stačí uvolnit z nadpřirozené struktury, v níž se původně objevily.“ (s. 260). Tomu, aby se to podařilo, má napomoci de Bottonova kniha. Obávám se, že o stát (či společnost) před-zřízený filosofy k jejich „ideálnímu“ obrazu usiloval již Platón. V minulosti jsme zaznamenali množství déle či kratčeji trvajících pokusů o jeho uskutečnění, vždy s nemalými oběťmi na životech. A kvazináboženská ideologie komunismu ve svých realizacích a realizátorech dostatečně pregnantně vyjádřila, co to znamená, když se ideály náboženství uskutečňují mimonáboženskou cestou.

Co tedy ocenit? Kniha nabízí mnoho velmi inspirativního obrazového materiálu, navíc v neotřelých souvislostech. Autorův esejistický styl a argumentační potenciál jeho výpovědí jsou alespoň na první čtení velmi dobré, a – jak už jsem zmínil – kniha tak může přivést čtenáře k zamyšlení nad kvalitou vlastní víry. A k dovršení všech paradoxů, hledajícího čtenáře může dokonce, bez přehánění, přivést k víře. Například křesťanské.

Tomáš Veber